

גליונות לעיון בפרשת השבוע
 ערוכים בידי נחמה ליבוביץ
 יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
 הסתדרות נשי מזרחי באמריקה
 מהדורה מיוחדת בשביל ההסתדרות הציונית העולמית
 המחלקה לחנוך ולתרבות חורניים בגולה

ב"ה.

16

בחקירותי (תשי"ז)

כ"ו

א. טאלה כללית

לפרשה זו רבו המקסים קוטיה:
 ר' יוסף אלבו בספר העיקרים מאמר ד פרק ל"ט: הספק אשר לא סרו הראשונים
 והאחרונים מלספק בו והוא: למה לא נזכר בחזרה היעוד הרוחני בפירוש, כמו
 שנזכרו היעודים הגשמיים? והיותר קשה בכל זה הוא: כי אחר שלא הזכיר
 היעודים הרוחניים, שהם עיקר השכר, למה הזכיר היעודים הגשמיים, שאינם
 עיקר השכר?
 ובדומה לזה טנאל
 ר' יצחק עראמה בספרו עקדת יצחק פ' בחקותי: בעלי הדתות המאמינים בשכר וענש
 מאחורי לעושי הצדו ומכעיסי יציגו על תורתנו: אחר שהשכר הרוחני הוא העיקר
 המפיון מהחורה, איך טתק החורה ממנו ויעדה השכר הגופני הכלה ואבד ושמחהו
 לתכלית לגנשים במעשים התוריים?

וזו חשובה
 ראב"ע דברים ל"ג ל"ט ד"ה אני אמית ואחיה
 ורבים אומרים, כי מזה הפסוק נלמד חיי העולם הבא והעד, שאמר כחחילה
 "אמית" ואחר כך "אחיה" וכן (שמואל א' ב') "ה' ממית ומחיה מוריד
 שאול ויעל..." (ומביא עוד כמה פסוקים הרומזים לחיי עוה"ב)... ולפי
 דעתי שהחורה נתנה לכל, לא לאחד לבדו, ודבר עולם הבא לא יבינו אחד
 מן אלף, כי עמוק הוא

ר' יוסף אלבו בספר העיקרים ד' ל"ט אחרי הביאו דעת ראב"ע
 וזה אינו מספיק כלל, שהרחק הגשמיים ומציאות שכל נבדל מחמר הוא
 דבר בלתי מושג בחוש ואעפ"כ לא נמנעה החורה מלכתוב (דברים ד') "כי
 לא ראיתם כל תמונה", "לא תעשה לך פסל" וכיוצא בזה להרחיק הגשמיים
 והאזינו מהבורא, ואעפ"כ שכתבה במקום אחד (שמות כ"ד) "ויחזו את האלוקים"
 שהוא דבר שפשוטו טעות גמורה, סמכה בזה על המטכילים. ואם כן היה לו
 לכתוב זה (=הטארות הנפש ושכר עולם הבא) גם כן ויובן לכל אחד כפי
 מדרגתו והשגתו.

- (1) מהי חשובה ראב"ע לקוטיה שהעמדנו בראש הגליון?
- (2) מהי חולשת חשבתו לדעת ר' יוסף אלבו?

א.ב. טאלה כללית (המשך)

יחזקאל קאופמן חולדות האמונה הישראלית כרך ה' ע' 554-555:
 האמונה, שנפש המת קיימת קיום נפרד מן הגוף היא מן האמונות העתיקות ביותר,
 ויש שמבקשים לראות אותה אף בראשיתה של הדת בכלל! את האמונה הזאת אנו
מוצאים באמת גם במקרא...
 ההסבר שהמקרא התכוון למחות נגד פולחן המחיה (ובייחוד - המצרי) וביקש
 להרחיק את העם ממנו ולפיכך הרחיק למעשה את האמונה בחיי הנפש... אף הוא אינו
 הסבר. האמונה המקראית היא מחאה נגד האלילות כולה... (ואעפ"כ לא נמנעה
 מהשתמש במושגים או סמלים עתיקים ולכנא אותם בריאה חדשה). הדעה שבימי
 קדם לא היה היחיד חשוב לגמרי בישראל ושלא הרגישו צורך באמונות מעין אלה
 (היינו - בהטארות הנפש של היחיד) גם היא אינה נכונה. ראינו שהיחיד היה
חשוב...

ע"פ 535 היחיד בספורי החורה.
 המקרא הוא, אפשר לומר, ספר האישים ובאשר הוא מחטיב את האישים כל כך,
 רואה הוא אותם ואת גורלה כערך עצמי גם מחוץ ליחסה אל החברה... בראשית היה
 לא השבט אלא העם היחיד. אדם הראשון נברא כחלילית לעצמו, לא כאבי המין
 האנושי, יחס האל אליו הוא יחס אישי בהחלט. הוא נברא בצלם אלוקים. זהו
 סמל נשגב לרעיון ערך היחיד.

- (1x) נגד אילו חשבות לשאלות הנ"ל (שהעמדנו בראש הגליון) יוצא כאן קאופמן. (הידוע לך גם מי פרסם חשבות אלה בחקופה אחרונה?)
- (2x) מה הם הפסוקים שעליהם יכול קאופמן להסתמך להוכחת דבריו המסומנים בקו (על האמונה בהטארות הנפש ובחשיבות היחיד).

ג. טאלה כללית (המשך)

לשאלות בעל-העקדה ובעל ס' העיקרים שהועמדו בראש טאלה א השוה את החשבות
 הבאות:
 רמב"ם הקדמה לפרק חלק: אמנם היעודים הטובים והנקמות הרעות הכתובות

בחורה ענינם הוא מה שאספר לך, והוא זה: כי הוא אומר לך: אם תעשה המצוות, אסייע לך על עשייתם ועל השלמות בהם ואסיר מעליך המעיקים והמונעים כלם, לפי שהאדם אי אפשר לו לעשות המצוות לא כהוא חולה ורעב או צמא ולא בשעת מלחמה או מצור, לכן יעד סיפורו כל אלה הענינים וסיהיו בריאים ונכסטים עד שחלם להם הידיעה ויזכו לחיי העוה"ב. הנה, כי אין חלית סכר עשית החורה באלה הדברים כלם, וכמו כן: אם עברו על החורה, יהיה עונשם שיארעו להם אותם הרעות כלם, עד שלא יוכלו לעשות מצוה וכמו שני' (דברים כ"ח מ"ז) "חחח אחר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל ועבדת את אויביך..." - וכשתחבונן בזה התכונות שלמה חמצא כאלו הוא אומר לך: אם עשית קצת מצוות מאהבה והשתדלות, אצורך לעשות כולם ואסיר מעליך המעיקים והמונעים; ואם תעזב דבר מהם דרך בזוי, אביא לך מונעים ימנעוך מעשות כולם, עד שלא יהיה לך שלמות ולא קיום בעוה"ב. והנה ענין אמרם ז"ל: סכר מצוה - מצוה.

רמב"ן סמות ז' ב' ד"ה וידבר אלוקים אל משה (בדבריו על היעודים שבחורה בברכות וקללות)

כי לא תבוא על אדם טובה בסכר מצוה או רעה בעונת עבירה רק במעשה הנס (=כי אם רק על ידי נס) ואם יונח האדם לטבעו, לא יוסיפו בו מעשיו דבר ולא יגרעו ממנו. אבל סכר כל החורה ועונשה בעולם הזה הכל נסים והם נסתרים, ייחשב בהם לרואים שהיא מנהגו של עולם והם באדם עונש וסכר באמת. ומפני זה האריך החורה ביעודים ובעולם הזה ולא תבאר יעודי הנפש בעולם הנשמות, כי אלה (כלומר היעודים) נשמים בעתם, יבול טוב (בריאות) מופתים כנגד החולדות - אבל קיום הנפש ודבקה באלוקים הוא דבר ראוי בחולדות, שהיא חשובה אל האלוקים אחר נחנה.

רמב"ן ויקרא י"ח כ"ט ד"ה ונכרתו הנפשות העושות ותדע וחשכיל כי הכריתות הנזכרות בנפש ביטחון בקיום הנפשות אחרי המיתה (=עונש הכרת על חוטאים מסויימים כולל בו הבטחה לאדם שאינו חוטא, שנפשו תהא קיימת לעד), ובמתן הסכר בעולם הנשמות, כי באמרו "ונכרתה הנפשות ההיא מלפני" יורה כי הנפש החוטאת היא תיכרת בעוונה ושאר הנפשות אשר לא חטאו (בחסא שזדונו כרת) תהיינה קיימות לפניו בזיו העליון.

וטעם זה הענין, כי נשמת האדם נר ה' אשר נופחה באפינו מפי עליון... והנה היא בעניינה (=בטבעה) ולא חמות; ואיננה כולכת, שתיפרד הרכבתה ותהיה לה סיבת הוויה והפסד כמורכבים, אבל קיומה ראוי, והוא עומד לעד... ולכן לא יצטרך הכתוב לומר, כי בזכות המצוה יהיה קיומה, אבל יאמר, כי בעונת העבירות תתנאל ותיטמא ותיכרת מן הקיום הראוי; והוא הלשון שחפטה בהן החורה "כרת", כענף הנכרת מן האילן שמתנו יחיה יורשו.

וכבר פירשנו כי כל היעודים שבחורה בהבטחות או בהחראות כולם מופתיים, מן הנסים הנסתרים בדבר מופת... ולא תבטיח בקיום שהוא ראוי להכנה דברי הרמב"ן האחרונים ראה עקדת יצחק: מסל למלך ששלח אחד מבני ביתו לאחד האיים הרחוקים לייסר ולשפוט וליישר העם אשר בה, כי פרוץ הוא, וצוה לו: "החזק והיה לכן חייל ככל אשר צויתך. אל תרע בשלחותך, פן חספה בעונך כאחד הנכלים" - שלא הוצרך לומר לו, שאם יעשה הטוב והישר בשליחותו, ישוב לבית המלך ויסקלוהו בשמחה, כי הדבר מחויב מעצמו - כי שם מושבו.

רמב"ן ויקרא כ"ו י"ב והתהלכתי בחוככם... ולא הזכיר כאן הכתוב סכר קיום הנפשות בעולם הנשמות ובעולם הבא אחרי חתיית החיים, כי קיומן מחויב בדרך היצירה, כמו שפירשתי בכריתות, והעונש הוא שמכירת החייבים מהם, והשאר כולם יתקיימו ביסוד יצירתם.

עקדת יצחק לר' יצחק עראמה: ומה לנו לכל אלה הדקדוקים והנה די ויותר מדי לזכרון הטוב הרוחני בחורה וסכר המצוות, במה שנזכר משכן השכינה בינתינו והיות הדבוק באלוקי חמיו עמנו... ובפרט זהו הגדול שבמתן סכרן (יב) "ונחתי משכני בחוככם..." והתהלכתי בחוככם והייתי לכם... ואין יוכלו (הטוענים) להתעלם מראות חזק הדבוק באלוקי זה וההצלחה הרוחנית המצויה לאיש אומתנו בעודנו בעוה"ב הנפסד ונפשותינו עדיין קשורות במעבה האדמה, כל שכן שיהיה זה אחרי ההפרדה מחמור. והענין הנפלא הזה בארז משה רבנו באומרו (דברים ד) "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולם היום" - היום, בהיותכם בזה העולם שאם מרגישים הקטר והדבקות הזה אשר ביניכם לבין אלוהיכם...

- 1) מה ההבדל בין הרמב"ם, הרמב"ן ובעל העקדה בתשובותיהם לשאלה הנ"ל?
- 2) אסר את הבטוי החוזר בדברי הרמב"ן "קיומה ראוי", "לא תבטיח בקיום שהוא ראוי".
- 3) באר את המסל למשל העקדה על המלך ששלח אחד מבני ביתו לאחד האיים הרחוקים וכו'.
- 4) כיצד מבטל בעל עקדת יצחק (בדבריו האחרונים כאן), את השאלה עד שאין לה עוד מקום?

הערה: חלק מחמור גליון זה כבר הודיע בגליונות בחוקותי חס"ד וחס"ו. על פי הגליונות ההם עובד הפרק "יעודן" של הברכות והקללות" לפרשת בחוקותי בספר בינה במקרב להרב יששכר יעקבסון חל אביב חס"ג ונתוסף שם עוד חומר. עיין סל

שאלות וגם תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, ירושלים, 94386, תשי"ט